

Učiteljski Tovariš.

Glasilno avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Volilna pravica učiteljstva. — Za deželni šolski zaklad na Goriškem. — Naš denarni zavod. — Regulacija učit. plač v Bukovini. — Zborovanja »Saveza hrv. učiteljskih društev«. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Listnica uredništva. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Inserati.

Volilna pravica učiteljstva.

»Učiteljski Tovariš« piše v 34. številki t. l. v uvodniku »Šola — v svinjaku!« tudi to-le: »... Mimogrede omenjamo, da je okrajno glavarstvo v Postojni rekurz odbilo, četudi je sedaj priznано, da imajo učiteljice volilno pravico. Ta pravica se je seveda razbila ob trdih kraških tleh!...«

Ta pasus nam je potisnil pero v roke. Čudom se čudimo, da naša c. kr. oblastva tako čudno tolmačijo razne §§, akoravno imamo v rokah že precej odlokov, ki govore v prilog učiteljstvu. A dozdeva se nam, da naši c. kr. uradi tolmačijo razne §§ prav po svoje — kolikor glav, toliko misli — in da se prav nič ne ozirajo na najnovejše pridobitve učiteljstva. Pri takih prilikah ravno opazujemo, kako vlada okostneli birokratizem v naših c. kr. uradih in da razni c. kr. uradi prezirajo — hote ali nehote — kaj radi najnovejše odločbe. Zaraditega si dovoljujemo opozarjati našo c. kr. deželno vlado, da poskrbi, da se naj natiskujejo in raznim c. kr. uradom pošiljajo razni rešeni odloki, če že ne posameznih c. kr. okraj. glavarstev, pač pa vsaj c. kr. predsedništva in višjih inštan. Zakaj malo čuden vtisk napravlja na človeka tako tolmačenje raznih zakrivljenih §§.

Zaradi volilne pravice učiteljstva opozarjamo vseslovensko učiteljstvo na tozadevne odloke c. kr. okraj. glavarstva v Logatcu z dne 15. vinotoka 1895, št. 15.238. Dalje istega c. kr. okraj. glavarstva odlok z dne 15. vinotoka 1895, št. 15.906, in c. kr. okraj. glavarstva v Ljubljani z dne 5. listopada 1895, št. 22.921, oziroma c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 3. kimavca 1905, št. 9628. O teh odlokih je prav obširno pisal »Učit. Tovariš« v svoji 28 številki z dne 1. vinotoka l. 1900 na strani 247.—248., na kar opozarjamo vnovič cenjene bralke in bralce.

No, kar se pa tiče volilne pravice učiteljic, smo pa tudi prav na jasnem in pri koncu, zakaj o tem je izdalo pred kratkim c. kr. upravno sodišče pod predsedstvom prvega predsednika grofa Schönborna odredbo, zaradi katere imajo tudi stalno nastavljene učiteljice volilno pravico v občinski zastop. In ta odlok — upamo — bo imponoval tudi našim c. kr. uradom od najnižje do najvišje inštanse!

Ravnokar imenovani odlok je imel ta-le začetek: »Volilec Vencelj Winter v Žatcu (Saaz) se je pritožil na volilno komisijo povodom volitve v občinski zastop, ker ni hotelo

županstvo vpisati dotične učiteljice v volilni imenik. Komisija je protest zavrгла kot neutemeljenega, češ, da v §§ za volilno pravico v občinski zastop ni nikjer govora o učiteljicah, torej o ženskem spolu, temveč le o učiteljih ljudskih in meščanskih šol.« — Mož-volilec ni bil zadovoljen s tem modrim odlokom in šel je dalje. In upravno sodišče je izreklo, da imajo tudi učiteljice istotako volilno pravico kakor učitelji, zakaj dotični zakoni ne ločijo tu nikjer — **spola**. — Odlok objavimo prilično doslovno.

Ako se še prav spominjamo, smo imeli že sličen slučaj tudi na Kranjskem. Županstvo v Starem trgu pri Rakeku ni hotelo vpisati v volilni imenik tamošnjih stalno nameščenih učiteljic. A pozneje so jih vendar sprejeli v volilni imenik kot volilke prvega razreda.

Pri ti priliki dostavljamo še, da ima stalno nastavljeno učiteljstvo po drugih kronovinah volilno pravico večinoma v drugem plačilnem razredu, le na Kranjskem velja menda izjema, tu smo volilci v prvem razredu, zakaj zaradi »določila § 1. št. 2., odstavek f) občinskega volilnega reda za Kranjsko imajo volilno pravico za občinski zastop tudi — načelniki in višji učitelji obč. ljudskih šol.«

Sklepno dostavljamo še to-le željo: V 226. št. z dne 4. oktobra t. l. je »Slovenski Narod« objavil nekak oklic: »odseka za preosnovo volilne pravice.« Ta odsek pozivljemo, da uvažuje pri sklepanju tudi to, da sprejme med razne §§ tudi §, da ima volilno pravico stalno nastavljeno učiteljstvo vseh javnih šol. §.

Za deželni šolski zaklad na Goriškem.

Že v 32. številki smo omenili, da se je v debati o regulaciji plač goriškega učiteljstva poslanec dr. Tuma zavzemal za ustanovitev deželnega šolskega zaklada.

Ta njegov govor se nam zdi toliko značilen, da ga priobčimo svojim čitateljem vsaj v glavnih konturah:

»Vprašam in se bojim, da bi bil lahko člen II. povod, da se zavleče sankcioniranje tega zakona za vse leto. Ako se sprejme člen II., kakor ga je predlagal šolski odsek, bi

* Tovariše v Starem trgu prosimo, da nam to zadevo blagovole pojasniti!
Uredn.

gotovo riskirali, da zakon ne dobi najvišjega potrjenja. Da pridemo prej do uravnave učiteljskih plač, je neobhodno potrebno, da ustanovimo deželni šolski zalog. S tem bi ne le krili vseh stroškov, ampak bi bilo tudi breme za davkoplačevalce manj občutno. Principijalno stališče države in finančnega vodstva je to, da se taki davki smejo nalagati, kakor zahteva člen II., le izjemoma, ali le za kratko dobo.

Potrebno pa je, da se razbremene kmetije visokih potroškov, ki jih plačujejo po okrajih za šolstvo. Goriško mesto, ki ima glavni kontingent, donša le malo. Ako hočemo, da se dotično breme pravično razdeli za regulacijo učiteljskih plač, nam pač ne preostaja drugega, kakor da sprejmemo deželni šolski zalog. Načrt sem tudi pripravil. Toda gre za meritorično vprašanje, ali se izrečete za deželni šolski zalog ali ne. Deželni zbor ima sedaj priliko, da pokaže, ali mu je na tem ležeče, da se zakon o učiteljskih plačah sprejme, po drugi strani pa se izreče, ali mu je pri srcu korist davkoplačevalcev. Ako hočete združiti ti dve načeli, ni drugega sredstva, kakor da sprejmete deželni šolski zalog. Gospodje na italijanski strani, ki vedno nasprotujejo temu zalogu, ne vedo niti enega stvarnega motiva, ki bi govoril proti temu. Mesto ni pri tem prav nič zadeto. Gospodje ne delajo prav, ako vzdržujejo nacionalni moment. To niso argumenti. Popolnoma neopravičeno je mnenje, da so vsi davkoplačevalci v Gorici Italijani. To je pri tem zakonu skrajno nelogično. Imeti morajo tudi pred seboj davkoplačevalce Slovence, ki nesejo vsako leto v davkarijo svoj denar. Ako imajo to pred seboj, pridemo do zaključka, da plačujejo Slovenci več kakor Italijani. Ako vzamemo prebivalce po okrajih vse dežele, plačujejo slovenski okraji 169% davčnega bremena. V mestu goriškem pa plačujejo 69%. Gospodje v Gorici plačujejo 100% manj kakor majhne občine na kmetih.

To je važen moment, ki zahteva, da glasujemo za to, da se določi breme enakomerno na vse prebivalstvo dežele. Ni upravičena ta razlika med mestom in ostalimi občinami. Ako je mesto na boljšem, moramo biti za enakomerno razdelitev bremena. Tolmin plačuje 212%, Sežana 234% — proti Gorici 69%. To so, naravnost rečeno, kričeče razmere. Vsi momenti torej govore za to, da moramo ustanoviti deželni šolski zalog. Gospodje poslanci na oni strani privlečejo ob vsaki priliki za lase stališče, češ, mi smo bolj bogati, mi dajemo več davkov kakor vi. Zato nimate pravice do deželnega šolskega zaloga. To stališče je neopravičeno. Na užitnini vina in mesa plačujete vi 217.000 K, mi pa 175.000 K, tedaj pojedete več mesa in popijete več kakor mi. Piva pijete še več, ker pri vas znaša 370.000 K, to kaže, da je vaše prebivalstvo nekaj na boljšem kakor naše. Pri vas znaša skupni znesek 254.000 K proti Slovincem 183.000 K. Sedaj pride vir, ki odloča vašo moč — to je žganje. Za žganje izdaste vi 316.000 K, a mi niti polovice ne, to je 146.000 K. Vašo davčno moč odločujejo potemtakem žganjepivnice in likerji. Gospodje, tega ne govorim v šali, ampak imam pred seboj podatke, ki jih je sestavilo deželno knjigovodstvo. Ta davčna premoč je jako problematična, torej s tega stališča nimate prav, da se povzdiguje. Nisem se dotaknil nacionalnega stališča. Ako bi računali nacionalni moment, potem moram reči, da ne pridemo do tega zaloga, vsaj kar se tiče vas! Pravite, da bi izgubile vaše hiše v mestu polovico vrednosti, odnosno, da bi šolski zalog ruiniral hišne posestnike.

Povedati vam moram, da prvič ne zidajo hiš le Italijani, ampak jih zidamo tudi mi. Sploh pa se davek lahko

preloži na druge predmete. Slovenci vzdržujemo moč mesta. Bodimo odkriti in postavimo se na ekonomično stališče, potem pridemo in moramo priti do deželnega šolskega zaloga. S tem napravimo ne le uslugo vladi, ampak moramo pomisliti, da je naša dežela edina, ki nima takega zaloga.

Gospodje, največje dohodke imamo od užitnine. To je splošen davek, ki zadene vsakega.

Kakor hitro se odstavi otrok od materinih prsi, že plačuje užitninski davek. Ta je najbolj pravičen. Zato je tudi prav, da pokrivamo te izdatke za šolski zalog s tem dohodkom. Po sprejetju novega učiteljskega zakona bi pripadalo na potroške za slovenski del dežele 53.000 K, za Gorico in Furlanijo združeno pa 60.000 K, torej le 7000 K več kakor samo slovenski del. Izboljška torej nimamo na slovenski strani, ampak pripade na Gorico in Furlanijo. Ako podrobno čitamo določila zakona, se je najbolj pomaglo učiteljstvu v mestu Gorici. Ako vse to storimo, nimamo nobenega motiva, da ne sprejmemo tega zakona. Po deželnem šolskem zalogu bi znašale doklade v mestu Gorici 3%, v Gradiški 15%, v goriški okolici 27%, Sežani 30% in v Tolminu 28%. Vsem davkoplačevalcem bi bilo olajšano. Prepričan sem, da sprejme visoka vlada z veseljem deželni šolski zalog, kar je vedno periodično poudarjala. Nekoč je vlada celo izjavila, da bi tudi ona k temu eventualno pomagala. Sicer ni dala nobene določene obljube, a vendar je tudi to razlog, da se smemo zanašati na njeno pomoč. Ko bi pa tako pokrivali potrebščino, kakor je predlagano v tem zakonu, je popolnoma izključena vladna pomoč, in vlada bi odgovorila, ko bi jo prosili za denarni prispevek, da ne mara dati nobene doneska. Dežela in država faktično ne moreta podpirati takega načina pokrivanja potrebščine za učiteljske plače. Vlada in dežela imata vse razloge za to, da se pokriva taki stroški potom deželnega šolskega zaloga, kakor se to godi drugod. Zaradi tega ni izključeno, ako ustanovimo ta zalog, da bo vlada tudi kaj prispevala. Mi imamo ta edini izhod. Kakor sem že poudarjal, ima država vse pravice, da ne dovoli posebne davščine na užitnino po okrajih in na pivo po okrajih.

To je protivno zdravim gospodarskim načelom, ali, ako vi napravite deželni šolski zalog, lahko sprejme vlada poseben finančni zakon, po katerem imate pravico pobirati za pomoč deželnemu šolskemu zalogu kako posebno doklado na užitnino vina in mesa in 1.70 K na pivo. Ako se nam posreči to, potem smo sanirali finance. Morali bi biti vladi hvaležni, da smo tako prišli do regulacije učiteljskih plač in da smo regulirali finance. Gospodje, moj predlog je za sedaj jako skromen, ker predlagam, naj se vzame mnogo krajši člen kakor je ta. (Prečita načrt zakona za deželni šolski zalog) Ako to sprejmemo, potem lahko preidemo v specialno debato. Naj omenim tu takoj, da sem sprejel ta zakon skoro dobesedno iz zakona istrskega, torej »della provincia consorella«.

Naš denarni zavod.

Gesto: Kar plodono naložim,
v pomoč le sebi podarim.

**Hranilnica in posojilnica Učiteljskega
konvikta v Ljubljani,**

registrovana zadruga z omejenim jamstvom,

Promet do konca novembra 1904 K 12.196.52.